

"TAKO MLADA, A VEĆ STARA": HRVATSKI POLITOLOŠKI RAZGOVORI 2021

Ivan Miković 

Fakultet političkih znanosti
Sveučilište u Zagrebu
E-mail: ivan.mikovic@studenti.fpzg.hr

Prikaz znanstvenog skupa
Zaprimljeno: 27. 11. 2021.
Prihvaćeno: 28. 11. 2021.

Već tradicionalni godišnji skup Hrvatskog politološkog društva održao se 5. i 6. studenog 2021. godine. Tema ovogodišnjeg susreta bila je jedna od najizazovnijih tema hrvatske sadašnjosti, a još više njezine budućnosti. Skup pod nazivom "Tako mlada, a već stara: društvene, ekonomske i političke posljedice depopulacije Hrvatske" nastojao je iz različitih perspektiva sagledati problem, uzroke i posljedice depopulacije Hrvatske, ali i šireg prostora, budući da Hrvatski politološki razgovori (HPR) tradicionalno okupljaju društvene znanstvenike iz cijele regije. Tako su ove godine HPR-u prisustvovali istraživači sa znanstvenih institucija iz Hrvatske, Austrije, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Srbije.

Razgovori su održani u "novonormalnim" uvjetima koji su podrazumijevali hibridno održavanje skupa. Prvi dan Razgovora održan je uz fizičku prisutnost većine sudionika na Fakultetu političkih znanosti u Lepušićevoj 6, uz mogućnost *online* praćenja putem platforme *MS Teams* koju su iskoristili neki sudionici. O središnjoj depopulacijskoj temi izlagalo je 30-ak znanstvenika podijeljenih u pet panela, od čega su četiri panela činila stup prvog dana skupa. Peti panel se, uslijed nemogućnosti fizičke prisutnosti većeg broja izlagača, u potpunosti održao u *online* formi 6. studenog na *Zoom* aplikaciji. Skupu je pristupilo 80-ak sudionika, a osim središnje depopulacijske teme, ovogodišnje Razgovore upotpunilo je i predstavljanje jedne knjige i jednog znanstvenoistraživačkog projekta znanstvenika s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu.

Skup je otvoren prigodnim uvodom predsjednika HPD-a Gorana Čulara koji je pozdravio sve sudionike, predstavio ovogodišnju tematiku i naglasio interdisciplinarnost koja je oduvijek prisutna na Razgovorima. Čular je preuzeo i moderatorsku ulogu prvog panela, a službeni program započeo je temom demografije, izbora i biračkih preferencija. Izlaganje Slaviše Orlovića i Despota Kovačevića s Fakulteta političkih nauka u Beogradu pod naslovom "Implikacije depopulacije na izborne procese – uporedna iskustva iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore" odnosilo se na političke posljedice iseljavanja i depopulacije na uređenje i pristup biračkog prava iseljenika iz navedenih zemalja. Autori su upozorili na nedostatnu ažuriranost biračkih popisa i probleme ostvarenja biračkog prava iseljenika, te ponudili analizu ukupne političke participacije iseljenika u svojim matičnim zemljama.

Nakon toga, palicu za govornicom preuzeli su Višeslav Raos (FPZG) i Bartul Vuksan-Čusa (CEU), koji su u svojem izlaganju "Oni što dolaze za nama: Dob i biračko ponašanje u Hrvatskoj, 1995.-2020." detektirali dob kao bitnu istraživač-

ku kategoriju, posvetivši se utjecaju dobi, generacije i vremenskog konteksta na biračke preferencije i stavove. Raos i Vuksan-Čusa dijagnostificirali su generalni pad političkog interesa danas u usporedbi s 1990-ima, uz prisutnost rasta stranačke identifikacije s povećanjem dobi, a uz to je pronađena i jasna veza između generacijskih kohorti te modela koji ispituje politički interes. Zatvaranje panela pripalo je Marku Grdešiću (FPZG), koji je svojom kvantitativnom analizom odgovorio na pitanje "Depopulacija na lokalnu: S čime je korelirana depopulacija na lokalnoj razini?". Grdešić je pomoću "prekrojenog" popisa stanovništva locirao sredine koje u promatranim razdobljima (1953. – 1991. te 1991. – 2011) su doživjele promjenu u broju stanovnika. Osim toga, autor je ponudio deskriptivnu analizu depopulacije s drugim varijablama poput socioekonomskog statusa, izbornih rezultata te ratnih varijabli. Diskusija koja je uslijedila nakon izlaganja iznjedrila je nove poglede na depopulaciju, ali i nova potencijalna istraživačka pitanja.

Drugi panel, u kojemu je moderatorsku dužnost preuzela Marta Zorko, bio je posvećen odnosu migracije i integracije, a započeo ga je Ivan Burić s Fakulteta hrvatskih studija, koji je proučavao "Hrvatski migracijski potencijal 2022. godine" i uočio ključne sociodemografske karakteristike hrvatskih emigranata. Burić je konstatirao kako je interes za iseljavanje bio na razini prošlogodišnjeg, pri čemu se ne očekuje povećanje intenziteta iseljavanja. Nakon Burića, glavnu riječ preuzeli su Bogadi, Beroš, Gregurović i Podgorelec s Instituta za narodnosti i migracije, koji su u radu "Migracijske i integracijske politike – formalnost ili rješenje?" zadržali fokus analize na hrvatskim strateškim dokumentima te zakonodavnom okviru u području migracija i integracije. Autori su napomenuli kako su postojeći akti orijentirani na pravne, humanitarne i sigurnosne aspekte migracija, dok su ekonomski, demografski i integracijski elementi zanemareni.

Iduće izlaganje o integraciji migranata u Hrvatskoj nastavilo se na problematiku prethodnoga. Šabić i Kolar s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u radu pod naslovom "Ima li dobrodošlice u Hrvatskoj? Analiza integracijskih politika" polemizirali su o namjeri hrvatskih vlasti da *de facto* opstruiraju sustav integracije i ostvarivanja osnovnih prava azilanta i tražitelja azila, čime ih potiču na odlazak. Drugi panel je završio izlaganjem Tade Jurića s Hrvatskog katoličkog sveučilišta, naslovljenom "Gamechanger u demografiji EU-a: Rad od kuće kao demografska mjera za revitalizaciju Hrvatske i EU-a". Donoseći prednosti rada od kuće te rada na daljinu, Jurić je zaključio kako bi takva vrsta rada redefinirala Hrvatsku kao okretno gospodarstvo i društvo prilagođeno novim izazovima europskoga i globalnog tržišta. Izlaganja su rezultirala diskusijom o metodološkim postavkama pojedinih radova, kao i glavnim razlozima depopulacije Hrvatske, a rasprava se nastavila i na pauzi za ručak.

Okrijepljeni, odmorni te puni želje za novim informacijama, istraživači i sudionici pohodili su treći panel koji je u cijelosti posvećen mladima i njihovu odnosu spram migracija i depopulaciji, a koji je moderirao Nikola Baketa. Fila i Čabo s Instituta za društvena istraživanja (IDIZ) u radu "Gdje teče med i mlijeko? Europa i Hrvatska očima mladih" detektirali su ekonomski faktor kao presudni faktor migracije mladih, a uz to su analizirali odnos mladih prema EU, osjećaj pripadnosti Hrvatskoj te osjećaj pripadnosti EU. U kontekstu osjećaja pripadnosti Hrvatskoj, Marko Kovačić s istog instituta, analizirao je savjete mladih kao mehanizam ostvarenja međugeneracijskog dijaloga. Kovačić je ustvrdio kako jedinice lokalne i regionalne samouprave ne provode zakonske obveze kreiranja savjeta mladih na lokalnim razinama i zaključio kako lokalne zajednice koje imaju osjećaj za mlade imaju i veću

šansu zadržati ih na svojem području. Panel o mladima i depopulaciji zatvorile su Bušljeta Tonković i Puđak (Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar") studijom slučaja kojom opisuju trenutnu sliku organizacija mladih i za mlade u Hrvatskoj, s posebnim fokusom na Ličko-senjsku i Zadarsku županiju. Autorice su identificirale različite institucionalne, administrativne, infrastrukturne i financijske prepreke za uključivanje mladih na lokalnu, a kao glavnu prijetnju za organizacije mladih i za mlade označile su nedostatak tolerancije u zajednici i nedostupnost javnih resursa.

Četvrti panel u moderatorskoj ulozi Siniše Tatalovića ticao se rata, migracija i manjina, a otvorila ga je Ana Pažanin (FPZG) pregledom posljedica ratnih i ekonomskih migracija u Hrvatskoj, pri čemu je povukla distinkciju između predratnih i poslijeratnih migratornih valova, područja i čimbenika migracije. Vladimir Filipović s Međunarodnog sveučilišta Libertas analizirao je ideju naseljavanja područja oslobođenih u akciji Oluja 1995/1996. Autor je iznio tezu kako je ideja naseljavanja praznih prostora zapravo neuspjeli nacionalistički plan demografske kroatizacije kao revitalizacije oslobođenog teritorija. Sažet prikaz slovenske nacionalne manjine u Hrvatskoj dala je Barbara Riman s Inštituta za narodnosna vprašanja iz Ljubljane, koja je u svojem radu "Demografska struktura pripadnika slovenske zajednice u Hrvatskoj: jučer, danas, sutra" proučavala sociodemografsku strukturu slovenske manjine, njihov identitet i poziciju u široj društvenoj slici Hrvatske. Za kraj četvrtog panela, Sanja Lončar (Filozofski fakultet u Zagrebu) i Dario Pavić (Fakultet hrvatskih studija) izlagali su na temu "Područja s napuštenim i praznim nekretninama u Hrvatskoj. Pleodaje za prepoznavanje, istraživanje, politike i razvoj regeneracijskih strategija", upozorivši na prisutnost fenomena napuštenosti hrvatskih područja zbog negativnih demografskih, socijalnih, ekonomskih i okolišnih faktora. Osim toga, autori su uputili i na određene čimbenike za ublažavanje postojećeg stanja napuštenosti.

Kraj prvog dana Razgovora bio je rezerviran za predstavljanje knjige "Popularna geopolitika" koju su uredili Marta Zorko i Sead Turčalo. Kao prvo štivo discipline popularne geopolitike na ovom području, knjiga donosi pregled razvoja discipline i prikaz suvremenog svijeta u kontekstu konstruiranja i projiciranja moći putem studija slučaja koje na empirijskim primjerima proizvoda popularne kulture (mediji, anime, videoigre, strip, glazbeni tekst, glazba, film, televizijske serije i društvene mreže) daju prikaz konstrukcije i dekonstrukcije dominantnih narativa i diskursa. Knjigu su predstavili urednici Zorko i Turčalo, kao i Robert Mikac, Petar Popović, Vladimir Ajzenhamer te Mirza Smajić. Uz lijepu posjećenost prilikom predstavljanja knjige, kao i veliku zahvalnost urednika prema akterima koji su sudjelovali u realizaciji ovog djela, sudionici su imali priliku čuti kako je već u planu izrada i drugog dijela, tj. nastavka koji će ponuditi dodatnu vrijednost objavljenom štivu.

Drugi dan Razgovora odvijao se u potpunosti *online* preko Zoom platforme te je dostupan na *YouTube* kanalu Hrvatskog politološkog društva,¹ a započeo je petim panelom koji projicira suodnos demografije i javnih politika. Ivana Dobrotić (Pravni Fakultet u Zagrebu) i Teo Matković (IDIZ) u radu "Nejednakosti ekspanzije sustava ranog i predškolskog obrazovanja u kontekstu mogućnosti lokalnog financiranja i demografskih kretanja" prikazali su stanje decentraliziranog sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO) unutar svih jedinica lokalne samouprave u Hrvatskoj. Uslijed različitih fiskalnih i administrativnih kapaciteta, autori su uočili disproporcije kvalitete usluge u različitim jedinicama lokalne i regionalne

¹ "Hrvatski politološki razgovori 2021 – Društvene, ekonomske i političke posljedice depopulacije RH", <https://www.youtube.com/watch?v=nTuij9OIAQw>

samouprave (JLRS), ali i zaključili kako je došlo do određenih smanjenja tih razlika. Nastavno, Širinić (FPZG), Čipin i Međimurec (Ekonomski fakultet u Zagrebu) istražili su sustav demografskih mjera koje provode JLRS, povezujući ih s lokalnim demografskim pokazateljima. U svojem radu "Lokalna i regionalna demografija u Hrvatskoj: kako demografskim mjerama osigurati političku održivost", autori su preispitali efikasnost postojećih mjera, budući da one (u ovom trenutku) nisu polučile željene rezultate.

Politiku roditeljskih dopusta i usluga te pozicije roditelja u atipičnim oblicima zaposlenja u Hrvatskoj i Srbiji preispitala je Ivana Dobrotić (PFZG), fokusirajući se na majke djece u dobi 1-3 godine. Naime, autorica je u izlaganju "Rastuća (ne)vidljiva većina? Nesigurna i netipična zaposlenost i roditeljstvo" primijetila prepreke pri ostvarivanju i korištenju temeljnih roditeljskih prava, ali i različite diskriminatorne prakse poslodavca, koje majke u promatranim zemljama stavljaju u težak položaj na tržištu rada, pri čemu je situacija nešto bolja u Hrvatskoj. Panel pod moderatorskom palicom Anke Kekez Koštro zaključio je Krešimir Petković svojim istraživanjem pod nazivom "Starenje, depopulacija i kaznena politika u Hrvatskoj: trendovi i projekcije". Autor je dao pregled trendova hrvatske kaznene politike u različitim područjima, kao i projekcije budućeg razvoja i potencijalnih problema kaznene politike u Hrvatskoj.

Sa Zdravkom Petakom u moderatorskoj ulozi, kraj Razgovora bio je rezerviran za predstavljanje istraživačkog projekta Fakulteta političkih znanosti pod nazivom "Kako vlada Vlada?". Ana Petek je otvorila predstavljanje sa zahvalom cijelom istraživačkom timu koji čine Nikola Baketa, Anka Kekez Koštro, Marko Kovačić, Mario Munta, Ana Petek, Krešimir Petković, Marjeta Šinko i Borna Zgurić. Sam projekt ticao se analize ciljeva hrvatskih javnih politika, pri čemu su istraživači detektirali i klasificirali 12 dimenzija ciljeva, od čega se njih pet odnosi na tematsku (sektorski, procesni, evaluacijski, instrumentalni i vrijednosni), a sedam na tehničku dimenziju ciljeva.

Nakon predstavljanja projekta, neki od istraživača su detaljnije predstavili specifične tematske ciljeve. Marjeta Šinko posvetila se rodnom osvještavanju politika. Autorica je zaključila kako rodno osvještavanje politika u Hrvatskoj nije zaživjelo, što daje puno prostora za napredak. Anka Kekez Koštro i Mario Munta u svojoj analizi procesnih ciljeva htjeli su utvrditi koje vrste upravljačkih prioriteta postoje u Hrvatskoj. Autori su priopćili kako u hrvatskim javnim politikama dominiraju procesni instrumenti vezani uz operativno upravljanje, to jest upravljački prioriteti su usmjereni na implementaciju i strateško planiranje. Nikola Baketa predstavio je istraživanje o koherentnosti ciljeva javnih politika usmjerenih na mlade, obrazovanje i poticanje čitanja, pri čemu je tvrdio kako postoji koherentnost između promatranih tematskih dokumenata, ovisno o tipu strateškog dokumenta na koji se odnosi. Na kraju, Krešimir Petković je, s druge strane, propitkivao karakter ciljeva hrvatskih javnih politika, te skeptično zaključuje kako postoji uzajamna napetost ciljeva te da su oni ponekad previše ambiciozni što onemogućuje njihovu provedbu u cijelosti, što umjesto utopijskog društva potencijalno vodi distopiji hrvatskih javnih politika.

Ovogodišnji Razgovori generirali su različite poglede na demografske depopulacijske procese u Hrvatskoj i regiji, te ponudili odličnu podlogu za brojna istraživačka i politička pitanja na koje bi valjalo dati odgovore, a koji se, u krajnjoj liniji, tiču opstojnosti jedne nacije. Bez obzira na pandemijske uvjete, Hrvatski politološki razgovori žive i rastu dalje, a uslijed kompleksnosti suvremenog svijeta, teme u fo-

kusu Razgovora nužno zahtijevaju hitnu reakciju tijela javne vlasti, pri čemu nalazi i informacije izloženi na skupu mogu pomoći u njihovom rješavanju. Prikaz bih zaključio modificiranom izrekom Krešimira Petkovića, koji je u jednom od svojih izlaganja obrnuo frazu i ustvrdio "Budimo nemogući, tražimo realno", kao svojevrsan poziv na hitnu promjenu demografske politike koja bi zaista polučila prave rezultate i blagotvorno utjecala na prekid depopulacije.